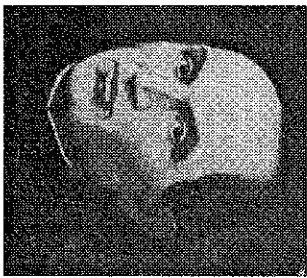

MARÍNA

Považuje sa za vrcholné dielo slovenského romantizmu, podľa literárnej vedy je Marína „deťrou Kollárovej Slávy dcery“. Inšpiráciou bol ľubostný cit k Marii Pišlovej z Banskej Štiavnice, ktorú rodičia vydali za bohatého perníkára Geržu.

Skladbu s nevolou prijal L. Štúr, ktorý považoval ľubostnú tému za málo vlasteneckú. Na Slovensku sa nenašiel vydavateľ. Vyšla v roku 1846 v Pešti.

Autor: ANDREJ SLÁDKOVIČ (1830–1852), vlastným menom Andrej Braxatoris, študoval na lýceu v Banskej Štiavnici a na univerzite v Halle. Pôsobil ako vychovávateľ a evanjelický kňaz. Patril do slovenskej romantickej literatúry. Písal poéziu.

■ **Útvar:** básnická skladba.

■ **Kompozícia:** Skladá sa z 291 desiatveršových strof. Básnická skladba nie je kompozíčne rozčlenená na časti. V radení jednotlivých tém vybudáme tendenciu sledovať vývin reálneho ľubostného citu básnika: túžba po kráse, splynutie predstavy krásy a Maríny, opis krás dievčata, vznik obapolného citu, vyznanie lásky, zjavenie sa bohyně vernosti, porovnanie Maríny s obrazmi troch dievčát, splynutie osamelého mládenca na brehu Hrona s lyrickým hrdinom, prelhanie lásky k vlasti s láskou k Maríne, prekážky v láske, žiaľ Maríny nad tým, že bude obetovaná, zmena Maríny na vílu, znovunájdenie milej v nápozemskom svete, objavenie sa anjela zkriesenia, spomienka na lásku, odmietnutie imaginárneho sveta, návrat k problémom národa, vďaka za lásku.

Tematicky sú najrozpracovanejšie štyri témy:

1. Krása
2. Láska k Maríne
3. Láska k Slovensku
4. Mladosť

1. Krása

Autor povýšil kategóriu krásy na cieľ tvorivej činnosti básnika. Opojený krásou nachádza jej stelesnenie v dievčine:

*Ja sladké túžby, túžby po kráse
spievam peknotou nadšený,
a v tomto duše mojej ohlase
svet mój je celý zavrený;
z výsosti Tatier ona mi svieti,
ona mi z ohňov nebeských letí,
ona mi sveľy pohýna;
ona mi kýva zo sto životov:
No centrom, žvlom, nebom, jednotou
krás mojich moja Marína!*

Krása sa koriguje vyššia bytosť než je človek:

*Krása je modla, ktorú rád vzyva
sám ten, čo tvorí čudesa.*

Človek sa ochudobňuje, ak vo svete, ktorý ho obklopuje, nevidí krásu:

*Bedá, kto v mori vidí len vodu,
kto nepočuje nemú prírodu,
kto v skalách vidí len skaly.*

Krása sa musí spájať s mravnosťou a pravdou:

*Jak je velebno krásu matkou,
cnosť, pravdu volať sestrou sladkou
a pokoj bratom nazývať.*

Človek si nezaslúži byť človekom, keď neusiluje o krásu:

*Nehoden srdca, rozumu, hlasu
mi oči, uši, čiasu,
kto v svetoch duší nendíje krásu.*

Nemá oči len pre krásu duchovnú, veľmi intenzívne vníma krásu dievčata:

*A keď zas svetlo ranej zory
osvieti tvár tú nebesku,
ja tam budem, kde ľúbosť horí
v hviezdnych oči jasnom blesku.
A potom zlietnem útlým letom
k ľaliových náhier svetom,
spocíniem na ich dolinách
a hľadieť chcem na tie kryštály,
čo v bleskoch zlatých pozostali
na hviezdnych oči výšinách. –*

2. *Láska*

Téma lásky rozvíja poetický odkaz Jána Kollára, ktorý polovičku srdca dal Milne a polovičku vlasti. Symbióza osobného a slovenského našia u Sládkoviča paralelu v osobnom a slovenskom:

*Chcel bych vás objat, kraje rodiny!
naručie ľahke, sŕny cit:
Jak mi je sladko v nádrách Maríny
objatie vaše pocíti!
Jak mi je blaho nič, nič nežiadať,
z objemu v objem naveky padať,
troch nebies slasti prijímať!
Vlast drahnú ľúbiť v pekej Maríne,
Mariánu drahnú v pekej očíne,
a obe v jednom objímať!*

Pocit zaľubenosti stvární tak sviežo, že dodnes tieto verše nezostali:

*Lebo tak mi je pri nej bezmiestno,
hneď nebosladko, hneď zas bolesťno,
nemožno na ňu sa dvíhať.*

Vylúčnosť lásky a sila citu urobila z nasledujúcej slohy jedno z najoriginálnejších vyznaní lásky v slovenskej literatúre:

*Možno mi svojich úst sa odrieknuť,
možno mi ruku nedostať,
možno mi v diaľky žiaľne uteknuť,
možno mi nemilým ostať,
možno mi ústam smädcom umierať,
možno mi žiaľť v samotě,
možno mi život v púšťach zavierať,
možno mi nežiť v živote,
možno mi seba samého zhubiť: –
nemožno mi ľá neľúbiť!*

Láska dvoch mladých ľudí nenašla naplnenie, lyrický hrdina cíti, že jej hrozí nebezpečenstvo:

*Svety závistné medzi nás stali,
roztrhali blahé objemy:
Čože mohutné časy získali,
rozliútiac nebo od zemi?*

Moderné vyznieva i obžaloba spoločnosti, v ktorej dievčina nemôže byť paňou svojho srdca, nesmie porušiť konvencie a stať sa ženou muža, ktorého miluje:

*Duch dery plače, horko narieka
nad ľúbosti svätej skazou,
že kvet jej s pohrým kvetím uteká,
krahne ostrím divých mrazov;
ľúboť devína je cit bez hlasu,
vyšvihnúť nesmie sa nad zvyk času,
vyznať musí, čo neverí;
poslušnú dušu úbohej dcéry
s chlapom cudzím, ba odporným zverí
studeny prsteň materi. ...*

Maríne ponúkajú zaopatrenie, pohodlný život, ale:

*Láska sa v krásy svoje odiera,
láska lásku je a pije!*

Básmik daromne presvedča svet, že človek je vtedy bohatý, ak miluje, a najbohatší, ak je milovaný.

Láska je pre Sládkoviča oveľa širším pojmom než len láska milenečka:

*Boh náš je láska, a láska jeho
kráse sa svetu zjavila,
jedno, či v letku práška drobného,
či v letoch duchov sa skryla.*

Ušľachtilo vyznievajú záverečné verše, v ktorých básnik ďakuje za jej cit:

*Tys' miňa, anjel moj, citit učila
a v bránach žitia objala,
myslienky z citov si mi rozvila,
z chlapectva mužnosť vyzvala.*

Ich láska bola z tohto sveta, preto nebola večná, ale nič krásne, čo prezili, neupadne do zabudnutia:

*Marína moja, teda tak sme my
ako tie božie plamene,
ako tie kvety na chladnej zemi
ako tie drahé kamene;
padajú hviezdy, aj my padneme,
vädnu tie kvety, aj my zvädneme,
a klenoty hruda kryje:
Ale tie hviezdy predsi svetili,
a pekny život tie kvety žili,
a diamant v hrude nezhnije!*

3. Slovensko

Symbióza lásky k Milne a lásky k slovanstvu u Kollára sa prevetlila u Štádkoviča do symbiózy lásky k Maríne a lásky k Slovensku.

Slovensko je tu prítomné od Tatier až po Ostrihom, vrúcny vzťah má k Hronu, Sltinu, Tatrám.

Slovensko mladé, rodisko moje
aj mohyla mojich kostí!

V tebe mám pekných obrazov dvoje
a dvoje veľkých ľúbostí! –

Ako je krásna tá moja deva,

aká k nej ľúbosť vo mne horieva:

tak ty a k tebe, otcina!

Ako tys' pekná, krajina moja,

ako mladistvosť milá mi tvoja:

tak pekná, milá Marína!

Slovenské prerastá do slovanského hlavne v alegorizujúcich častiach. Je tu napr. prostredie Devína, spomína sa Velehrad. Božstvá Olympu chýbajú, ale je tu kňazná Dobroslava, kráľovná vlí Drahomíra, krásu Maríny priravnáva ku kráse slovenskej bohyně Lady.

Kde domov máš? Od Baby-Holí
k ostrihonským vrätiam Hrona.

Znáš kraj ten milý, kde v kvetnom poli
rieka táto cestu koná:

Rodina moja, rodina švárna,
od Tatier našich k hradbám Komárna

po Váhu má svoja vládu;

a kňazná, pani brehov a vody,
slovenskej tejto peknej prítrody,

Drahomíra z Velehradu.

V závere láska k pozemskému životu a rodnému kraju je silnejšia ako nadpozemská blaženosť po boku víly – kňažky Maríny:

Víla, ty zostaň tam v svojom nebi –
mňa ešte viažu potreby –

a vlast' moja je na zemi!

Vo svet neznámy s neznámou Vílou,

bárs sladkohlasou, bárs lícmitou,

v hrtan pusť sa chladných vôd? –

Je Hron môj obraz môjho národa,

ale obraz ten preda sa len voda,

a duch je slovenský národ!

Vrúcne vyjadri svoju príslušnosť k ľudu a vysloví nádej, že sa dočká šťastnejšej slovenskej budúcnosti:

Zbohom! ty ľud môj, ľud môj ľúbenny,

vyšších letov mojich predmeti!

Zbohom, pamätaj, že máš sľubeny

duchom svetov bezmieriery svet:

Ja duchom tebou vecne prejatým

s tebou chcem túžiť k ideám svätým

a s tebou tam i tu bývať;

syn tvoj chce žiaľit tvoje žialenie

a na sil tvojich víťazné vrenie

s vrebým sa naďšením dváti!

4. Mladosť

V časoch básnikovej tvorby mala mládež jedinečnú historickú príležitosť dosiahnuť to, o čo generácie pred ňou usilovali. Štádkovič chápe mladosť predovšetkým ako príležitosť:

Nádejí tisíc k duši ti leť,

a hviezda slávy nová ti svieti,

keď na tej západ pozereáš.

Výnimočnou i z formálnej stránky je strofa č. 185, ktorá je ucelenou básnickou tvahou (reflexiou) o mladosťi:

A čo je mladosť? – Dvadsaťpäť rokov?

Ružových tváří hlad jará?

Či údov sila? Či strnosť rokov?

Toto sa všetko zosťarí!

Mladosť je túžba žiť po kráse,

je hlas nebeský v zemskom ohlase,

je nepokoj duši svätý,

je tá mohutnosť, čo slávu hľadá,

je kvetin lásky rajská záhrada,

je anjel v prachu zavíaty!

Sila mladosti spočíva v tom, že sa nezmierni so stavom sveta:

Mladosť, ty prerod života brehy

a zápalom stop mŕtvosti snehy,

čo chladných srdci moc kryjí!

Ty duchom svojim vzkries aj tie telá,

na ktorých schladle starobou čelá

smutné Hory vrásky rýňi!

■ **Forma:** desaťveršová strofa.

Veršový systém – sylabizmus (počet slabík vo verši – desať, osem). A. Sládkovič patri k najkultivovanejším slovenským básnikom s dokonalou prepracovanou formou. V jeho poézii nájdeme bohato využitie trópy a figúry.

■ **Ukážky:**

*Duch devy plače, horko narieka
nad ľúbosti svätej skazou,
že kvet jej s polným kvietim uteká,
krahne ostrim divých mrazov;
ľúbosť devína je či bez hlasu,
vyšvihnuť nesmie sa nad zvyk času,
vyznať musí, čo neverí;
poslušnú dušu úbohej dcéry
s chlapom cudzím, ba odporným zveri
studený prsteň materi. –*

■ **Príklady z ukážky:**

Personifikácia (zosobnenie, prenášanie vlastností a schopností ľudí na neživé predmety a abstraktné pojmy):
Duch devy plače,
(duch) horko narieka.

Metafora (prenesenie významu slova na základe vonkajšej podoby):

*... kvet jej s polným kvietim uteká,
krahne ostrim divých mrazov*
(Ničia jej lásku a šťastie.)

Epiteton (básnický prívlastok):

poslušná duša, svätá ľúbosť
Zvyšťnosťou boli **novotvary** prídavných mien vytvorené skladaním:
ľubospenný, divodivý, kvetolúka, nebosťadko

Originálne použil **anagorn** (opakovanie toho istého slova na začiatku verša):

V slohe č. 41 – *Možno mi tvojich úst sa odtrieknuť,
možno mi ruku nedostať.*

Deväťkrát zopakuje slovo **možno**, desiaty verš je **litotes** (figúra založená na dvojitom zápore):
Nemožno mi tá neľúbiť.

Častý je **klimax** (stupňovanie významu za sebou idúcich slov):

Môj svet, môj poklad jediný!

Posobivo využíva modalitu vety, napr. **básnickú otázku**:

A čo je mladost' – Dvadsaťpäť rokov?

Ružových tvári hlad' jara?

Zvolanie: *Toto sa všetko zosťarí!*

Autor povýšil **oslovenie** na veľmi výrazný lyrický prostriedok:

Bohyňa moja, krásy kráľovná!

Anjel dobroty, neviny!

Perla ľúbosti a Lade rovná!

Môj svet, môj poklad jediný!

Ty túžba duše, ty nebo slávy!

Koruna dievčat, diamant blyskavý!

Môj život, nádej moja!

Výrazná je i súvislosť s ľudovou slovesnosťou, v strofách, ktoré sú až **parafrazou** ľudovej piesne, preberá aj výrazové prostriedky a slovník (opakovanie slov, zdrobnenie, dokonca verš má iný počet slabík):

*Čože ten potôčik pod tou skalou hučí,
či hádam tú svoju skalú ľúbiť učí?*

Uč len, uč, potôčik, ľubospenným hlasom:

Čo sa nedá chvíľkou, to sa podá časom.

Ľúbosti, ľúbosti, mala som tá dosti,

a teraz tá nemám ani za dve hrsti:

Ľúbosť moja zvädla, ale ona skvitne,

keď milý zastane pri vysokom Sitne.

Použitá literatúra: Sládkovič, A.: Marina – Detvan. Bratislava: Tatran, 1979.